

Ellen Nystedt
Naturavdelningen
036-39 50 60

Postadress 551 86 Jönköping
Besöksadress Hamngatan 4
Tfn 036-39 50 00
Fax 036-12 15 58
E-post
jonkoping@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/jonkoping
Plusgiro 6 88 06-9
Bankgiro 5206-5877

Skötselplan för naturreservatet Slottsberget i Jönköpings kommun

Syfte med områdesskyddet

Syftet med naturreservatet är att:

- bevara och skapa förutsättningar för biologisk mångfald knuten till en äldre ekdominerad och olikåldrig blandlövskog
- bevara och skapa förutsättningar för biologisk mångfald knuten till jätteeckar och naturbetesmark
- tillgodose behov av områden för friluftsliv.

Beskrivning av området

Administrativa data

Namn	Slottsberget
Skyddsform	naturreservat
Beslut om Natura 2000	nej
IUCN-kategori	IV – Habitat/Artskyddsområde
Miljömål	Levande skogar och Ett rikt djur och växtliv
Län	Jönköping
Kommun	Jönköping
Socken	Skärstad
Naturgeografisk region	Sydsvenska höglandets ostdel (13)
Karta	fastighetskarta: 07E3c terrängkarta: 7ESV
Lägesbeskrivning	0,5 km nordväst om Skärstad
Fastigheter	del av Lyckås 1:2 & 1:7 & Hillinge 2:5
Markägarkategori	enskilda och Jönköpings kommun
Gräns	enligt karta, bilaga 1. Gränsen är inmätt av Lantmäteriet.
Förvaltare	Länsstyrelsen i Jönköpings län
Areal	22,4 ha

Markslag

Skogsmark	16,8 ha
Betesmark/skogsbete	5,5 ha
Övrig mark	0,1 ha

Naturtyper

Ädellövskog	16,8 ha
Naturbetesmark	4,5 ha
Bäckmiljö betesmark	1 ha
Övrig mark	0,1 ha

Natura 2000-habitat

Boreonemorala, äldre naturliga ädellövskogar av fennoskandisk typ med rik epifytflora (9020)	16,8 ha
--	---------

Topografi, geologi och hydrologi m.m.

Slottsberget är en höjd strax norr om Landsjön, i Skärstaddalen. Toppen av berget ligger på drygt 240 meter över havet vilket ger en höjdskillnad på 80 meter till reservatets lägsta punkt som återfinns centralt där bäcken lämnar området. Bäcken som rinner genom reservatet är en mindre bäck som börjar norr om Slottsberget och mynnar i Landsjön. En mindre bäck rinner även längs reservatets östra sida. Slottsberget är en del av Motala ströms huvudavrinningsområde.

Bergrunden är huvudsakligen yngre ögonförande granit men delar tillhör den så kallade Visingsögruppen som består av sandsten, lerskiffer m.m. Jordarterna i naturreservatet är morän, lera, glacial lera, isälvssediment samt berg i dagen. Stora områden inom reservatet är storblockigt och där berg går i dagen finns även lodytor.

Historik och markanvändning

Skärstaddalen har under en mycket lång period varit ett jordbrukslandskap. Även Slottsberget har en lång historia av markanvändning som både åkermark och betesmark. Spår av detta kan man se i form av fossil åkermark inne i skogen och flera små kvarnar längs bäcken. Dessa stod i bruk under 1700-talet och kanske ännu tidigare än så. Under äldre järnåldern (500 f Kr – 500 e Kr) anlades gravar i form av stensättningar på höjden. Inom naturreservatet finns totalt 14 fornlämningar registrerade. Områdets västra del används fortfarande som betesmark. Trädåldern i området visar på en flera 100-år lång kontinuitet av ekar.

Växt- och djurliv

Inom Slottsberget finns ett rikt växt- och djurliv. Till största delen är Slottsberget en ädellövskog på frodig mark men i väster finns även en öppen naturbetesmark. Skogen på flacka partier domineras av grova ekar som är raka och högvuxna. Flera av dessa grova ekar är över 2,5 meter i omkrets och några är över 3 meter i omkrets. Det växer även klibbal, rönn, ask, björk, alm, lönn, asp, bok och fågelbär. Det finns även enstaka höga och grova tallar samt enstaka granar. I hela skogen växer buketter av hassel, flera är gamla med döda stammar i buketterna. Marken är näringsrik och det finns en artrik lundflora med ormbär, lundstjärnblomma, lundbräsmå, hässleklocka, blåsippa, gullpudra och skogsbingel. I buskskiktet växer bl.a.

skogstry. I hela området finns det gott om stående och liggande död ved i olika nedbrytningsstadier. Många av de grova ekarna har dessutom döda grenar i kronorna vilket är värdefullt för ett flertal arter av insekter.

Slottsberget är mycket kuperat med två höjder där det går berg i dagen. Lodytor med en intressant mossflora finns i branten mot bergstoppen. På höjderna växer en krattartad och senvuxen äldre ekskog. Flera ekar är tydligt vidvuxna och knotiga. I markfloran märks bl.a. kärleksört. På topparna växer enstaka gamla tallar och enar.

Centralt genom området rinner en bäck och kring denna är marken mycket frodig med en högortsvegetation. Bäckens slingrar sig runt mossbelupna stenar och har fina strömmande partier. Kring bäcken växer stora klubbalar, aspar och ekar. På träden finns epifytiska mossor som krusig ulota, piskbaronmossa, fällmossa och porellor. Längs bäcken finns även en större mängd av äldre hassel.

Slottsberget hyser flera häckande fågelarter. Främst noteras arter knutna till lundmiljön som utgör största delen av reservatet. Arter som häckar i lövskogen är skogsduva, stenknäck, härmsångare, grönsångare, trädgårdssångare och svarthätta. I den lite fuktigare miljön kring bäcken och där inslaget av al och asp är lite större häckar arter som mindre hackspett och entita. Slottsberget är även en viktig miljö för rastande arter under höst- och vårflytten som olika arter trastar och finkar.

I reservatets västra del ligger en naturbetesmark där det bland annat finns flera grova ekar samt flera ensamt stående lövträd. Det finns även värdefulla brynmiljöer med nypon- och hagtornsbuskar. Törnskata är en art som trivs i brynmiljöer i naturbetesmarker. I angränsning till betesmarken växer en gles ekskog med flera grova ekar som tidigare stått i ett öppnare landskap. Efter restaurering kommer även dessa ekar bli solbelysta och därmed gynna värmeälskande arter.

Kända förekomster av signalarter och rödlistade arter finns samlade i bilaga 2b. Totalt har det noterats 13 signalarter, 6 rödlistade arter samt 2 fågeldirektivsarter.

Friluftsliv

Slottsberget ligger nära samhällena Skärstad och Kaxholmen men det är heller inte långt till tätorterna Huskvarna och Jönköping. Genom området går flera stigar och när lundblommorna blommar under våren är området som mest välbesökt. Skogen kring hemvärnsgården används som upplevelseskog av barn- och dagisgrupper. Skogen och intilliggande betesmarker utnyttjas även för naturpedagogik av skolklasser.

Dokumentation

Fornlämningsregistret. Riksantikvarieämbetet.

Kartdata: SGU's jordartskarta och berggrundskarta.

Länsstyrelsen i Jönköpings län. Meddelande NR 2004:35 Östra

Vätterbranternas naturvärden – arter, miljöer och delandskap.

Länsstyrelsen i Jönköpings län. Meddelande NR 2006:8 Strategi för formellt skydd av skog i Jönköpings län.

Länsstyrelsen i Jönköpings län. Databas över hotade arter.
Länsstyrelsen i Jönköpings län, 1995. Natur i Jönköpings län.
Länsstyrelsen i Jönköpings Län & Skogsvårdsstyrelsen i Jönköping-
Kronoberg, 2002:4 Löv- och barrskogsinventering i Jönköpings län
Skogsstyrelsen. Nyckelbiotopsbeskrivningar. Objektamn: Ö Slottsberget
och Gammal ekskog S om Heden

Mål och föreskrifter för skötsel av reservatet

Övergripande mål med skötseln

Bevara en gammal ädellövskog med inslag av jätteträd och genom bete upprätthålla värdefull naturbetesmark.

Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

Enligt skötselplankarta bilaga 2a.

Skötselområde 1 – Ädellövskog	16,8 ha
Naturtyp: Ädellövskog	16,8 ha
Natura 2000-habitat: Boreonemoral, äldre naturliga ädellövskogar av fennoskandisk typ med rik epifytflora	16,8 ha

Större delen av Slottsberget är en ekdominerad ädellövskog med inslag av flera andra trädslag. Flera grova ekar finns i skogen. På höjderna där berg går i dagen är det även ett påtagligt inslag av äldre senvuxna och klena tallar.

Bevarandemål ¹

- Området ska utgöras av en gammal ekdominerad ädellövskog med en areal om minst 15 hektar. (Arealen beror på hur stor betesmarken i väster blir efter restaurering.)
- Ek ska utgöra minst 60 % av virkesvolymen.
- Trädslagen klibbal, rönn, ask, björk, alm, lönn, asp, bok och fågelbär ska växa i skogen.
- Årligen minst 1 par häckande skogsduva.

Skötselåtgärder

- Skötseln av skogen ska vara måttlig och främst inriktas på att få en överlevnad och dimensionsutveckling av äldre och grova ekar. Det ska senast 2012 försiktigt röjas kring grova ekar så inga träd växer upp i dess kronor. Det ska bara röjas under kronan och stå grova ekar med kronorna i varandra ska båda sparas. Vid rövning ska i första hand grova ekar prioriteras och därefter prioriteras en diversitet av olika arter

¹ Bevarandemål anges för att mäta och följa upp den biologiska kvaliteten. Ett problem är att det i många fall saknas bra kunskapsunderlag för vad som är god biologisk kvalitet. Ny kunskap kan medföra att de uppsatta målnivåerna ändras. Avvikelse från uppsatta bevarandemål behöver inte resultera i omedelbara skötselåtgärder.

lövträd. Även ringbarkning kan vara lämpligt i flera fall för att skapa stående död ved. Avverkade träd och buskar ska, om det ej blir i betydande mängder, lämnas kvar. Blir det större mängder buskar och sly som avverkas så körs det lämpligen ut eller eldas upp.

- Stigen enligt skötselplankarta ska röjas rent från mindre träd, buskar och sly. Det är även önskvärt att de båda gravarna (fornlämningar) och fossil åkermark som finns utmed stigen röjs i samband med övrig röjning. Eventuellt ris vid stigar och fornlämningar ska dras bort. Stenmurarna ska hållas öppna och fria från vegetation.
- Gran på Slottsbergets ostsida (på Hillinge 2:5) ska avverkas och köras ut. Yngre gran kan röjas och lämnas kvar. Enstaka äldre granar kan lämnas orörda. Utkörningen sker på ett sätt så inga bestående skador på marken åsamkas.
- Inom en zon av ca 10 m ifrån reservatets norra gräns (mellan Lyckås och Hillinge) ska det vara en övergång till Hillinges betesmark genom en glesare skog. Enstaka, framför allt grova träd gynnas, och de träd som avverkas fälls mot skogen för att undvika att träd och grenar faller över gränstängslet. Eventuellt kan det vara aktuellt med beskärning av vissa vidkroniga träd. Avverkade träd, grenar och buskar ska, om det ej blir i betydande mängder, lämnas kvar. Blir det större mängder buskar och sly som avverkas så körs det lämpligen ut eller eldas upp. Avverkade stammar ska lämnas kvar i reservatet. Är det lämpligt och önskvärt från markägaren kan även betesmarken utökas med några meter in i reservatet.
- Åtgärder ska göras senast 2010 och därefter vid behov.

Skötselområde 2 – Betesmark

4,5 ha

Naturtyp: Betesmark

4,5 ha

Natura 2000-habitat: Ej natura-habitat

Områdets västra del är en öppen naturbetesmark innehållandes några grova ekar. I direkt anslutning till betesmarken finns tidigare hävdad mark med inslag av grova ekar. Detta område ska röjas och stängslas och bli en del av betesmarken.

Bevarandemål ¹

- Arealen betesmark ska vara ca 4,5 hektar. Exakt areal framgår när hela betesmarken är röjd och stängslad.
- Det ska i snitt finnas minst 1 jätteträd av ek (träd med en brösthöjdsdiameter > 1 meter) per hektar i betesmarken.
- Det ska i snitt finnas minst 1 efterföljare av ek (ekar som på sikt blir jätteekar) per hektar i betesmarken.

Skötselåtgärder

- Årligt bete och vid behov röjning. Liggande träd och grenar som hindrar djurhållningen får upparbetas och köras ut, alternativt läggas i skötselområde 1. Vid bete med djur som åsamkar träden skada (t.ex. hästar och hjortar) ska djurhållaren föra en diskussion med förvaltaren för att bestämma hur skadan kan undvikas. (Betesmarken sköts av en arrendator.)
- Röjning av blivande betesmark senast 2010. Detta område ska inte vara lika öppet som övrig betesmark. Grova träd ska sparas och gynnas vid röjningen. Avverkningar kan göras i flera steg. Enstaka nedfällda träd kan, om det ej hindrar djurhållningen, ligga kvar i betesmarken. Träd som avverkas kan även läggas i skötselområde 1. Buskar, sly och avverkningsrester körs ut eller eldas upp. Den nyröjda betesmarken ska stängslas in.
- Röjning och underhåll av stängsel. (Sköts av djurhållaren.)

Skötselområde 3 – Betesmark bäckmiljö

1 ha

Naturtyp: Betesmark bäckmiljö

1 ha

Natura 2000-habitat: Ej natura-habitat

I reservatets norra del, längs bäcken, är det delvis en betesmark. Denna betesmark ingår i en större jordbruksmark som ligger utanför reservatet. Längs bäcken växer bland annat sockelbildande klibbalar. Så länge det finns intresse för att använda området som betesmark av markägare eller arrendator används området för bete annars övergår området till skötselområde 1. Det finns även möjlighet att utöka betesmarken åt Slottsberget där det är lämpligt. Samråd sker då med reservatsförvaltaren.

Bevarandemål ¹

- Arealen betesmark, eller skogsmark om betet upphör, ska vara 1 hektar.

Skötselåtgärder

- Vid användning av området som betesmark underhålls stängsel. Liggande träd och grenar som hindrar djurhållningen får upparbetas och köras ut alternativt läggas i skötselområde 1. Röjning av buskar och yngre träd kan göras för att förbättra betet. Träd med sockelbildning ska sparas. Ifall betet upphör gäller samma skötsel som i skötselområde 1. (Betesmarken sköts av markägaren).

Skötselområde 4 – Fornlämningsområde

0,1 ha

Naturtyp: Övrig mark

0,1 ha

Natura 2000-habitat: Ej natura habitat

Gravar från yngre järnålder, varav två undersökts och tagits bort vilket efterlämnat stora grus-/sedimenthögar. Eventuellt finns här fler gravar. Det undersökta området är omgärdat av åkermark.

Bevarandemål ¹

- Ett öppet, gräsbevuxet område med vy över dalen som utgör en naturlig rastplats kompletterad med bänkbord och en informationsskylt om naturvärden i odlingslandskapet samt om fornlämningen.

Skötselåtgärder

- Fornlämningsområdet ska göras besöksvänligt genom att det planas ut och en heltäckande grässvål etableras.
- Fornlämningsområdet ska röjas vart 5e - 10e år så att inga buskar eller träd av igenväxningskaraktär förekommer.

Friluftsliv och gränser

Bevarandemål

- Det ska finnas minst 1 parkeringsplats med plats för minst 5 bilar, lämpligen vid hemvärnsgården.
- Det ska finnas minst en informationsskylt i anslutning till parkeringen som informerar om naturreservatets föreskrifter, strövstigar och övergripande om områdets naturvärden.
- Det ska finnas minst tre informationsskyltar i anslutning till strövstig och rastplatser med information om vad besökaren kan se.
- Det ska finnas minst 1,5 km strövstig som går genom området och upp på toppen av berget. Stigen ska passera vissa forn- och kulturlämningar.
- Det ska finnas minst två iordningställda rastplatser med vacker utsikt.
- Naturreservatets gräns ska vara markerad enligt Naturvårdsverkets anvisningar.

Skötselåtgärder

- Stängseltråd från tidigare, ej längre använda hägn, ska tas bort i hela naturreservatet.
- Strövstig, rastplatser och utsiktsplatser skall röjas och markeras i terrängen (enligt karta 2a).
- Stigar, gränser och rastplatser ska röjas och underhållas årligen.
- Informationsskyltar ska ställas i ordning och fortlöpande underhållas. Vid parkering skall en stor informationsskylt med övergripande information upprättas. Utmed strövstig och rastplats skall mindre informationsskyltar upprättas som behandlar fakta om ädellövskog, fåglar, naturbetesmark med grova träd och utvalda fornlämningar exempelvis gravfält, fossil åkermark och bäckmiljön (enligt karta 2a).

Dokumentation och uppföljning

Alla skötselåtgärder som utförs inom reservatet ska dokumenteras, skriftligt och om det är motiverat även med foto. I dokumentationen ska framgå vilka åtgärder som genomförts och när de genomfördes, samt vem som utförde åtgärden.

En fördjupad uppföljning av reservatets värden (natur- och friluftslivs-värden) och de uppsatta bevarandemålen ska ske. Uppföljningen ska ske enligt metoder och tidplaner för gällande uppföljningsprogram, vilket för

närvarande innebär att uppföljning ska ske inom ramen för de nationella Basinventerings- och Uppföljningsprojekten.

Revidering av skötselplanen

Skötselplanen gäller tills vidare och revideras när tillsynen eller uppföljningen indikerar att behov finns.

Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder samt finansiering

<i>Åtgärd</i>	<i>Var</i>	<i>När / intervall</i>	<i>Prio- ritet</i>	<i>Finansiering</i>
Gränsmarkering	Yttergräns	Inom 6 mån efter beslut	1	Reservatsanslag
Informationsskylt	Parkeringsplats samt utmed strövstig (vid fornlämningar)	Inom 1 år efter beslut	1	Reservatsanslag
Parkeringsplats	Vid hemvärnsgården	Inom 1 år efter beslut	1	Reservatsanslag
Naturvårdande röjningar	Skötselområde 1	Senast 2012 och därefter vid behov	1	Reservatsanslag
Röjning i och utvidgning av betesmark	Skötselområde 2	Senast 2010 och därefter vid behov	1	Reservatsanslag
Bete, röjning och underhåll stängsel	Skötselområde 2	Årligen	1	Reservatsanslag och eventuellt miljöersättning till arrendator för åtagande
Utjämning högar från utgrävda gravar	Skötselområde 4	Inom 1 år efter beslut	1	Reservatsanslag
Slyröjning kring strövstig samt stenmurar och forn- och kulturlämningar i anslutning till denna	Enligt skötselplanskarta	Senast 2012 och därefter vid behov	1	Reservatsanslag
Borttagande av gammal stängseltråd	Hela reservatet	Senast 2010	1	Reservatsanslag
Uppföljning av bevarandemål	Hela reservatet		2	Reservatsanslag

Prioritering av föreslagna åtgärder och intervall för genomförande.

(1) högsta prioritet, (2) hög prioritet, (3) lägre prioritet

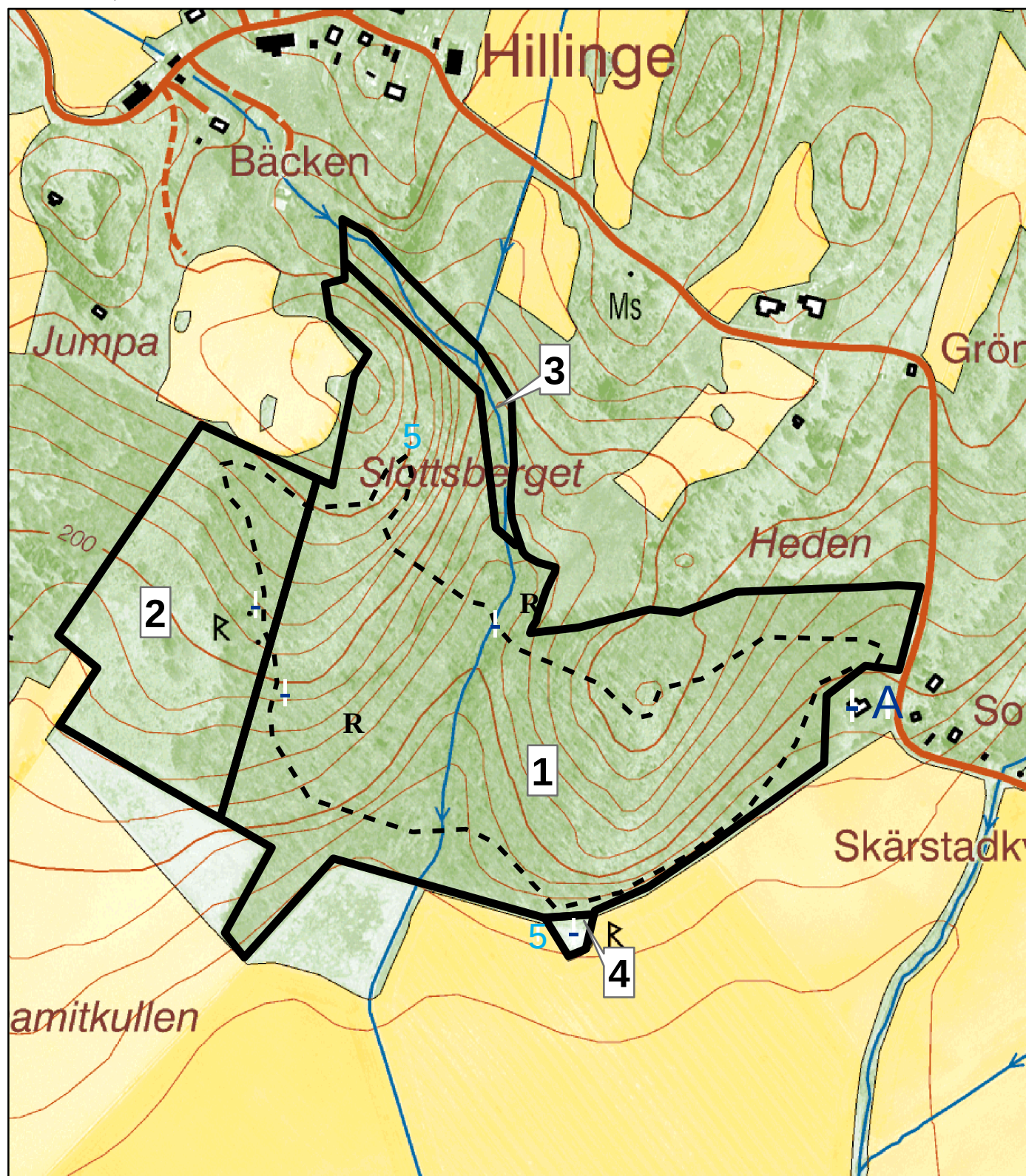
Bilagor

- 2a Skötselplankarta
- 2b Artlista

Naturreservatet Slottsberget

Bilaga 2a

Skötselplan/Friluftsanordningar
Tillhör Länsstyrelsens beslut
2009-04-20, dnr 511-10826-05

1:5 000

----- Stig
R Fornminne

- 1** Ädellövskog
- 2** Betesmark
- 3** Betesmark bäckmiljö
- 4** Fornlämningsområde

A Parkeringsplats
- Informationstavla
5 Bord & bänk

© Lantmäteriet 2007. Ur GSD-Fastighetskartan
ärende 106-2004/188F.

Kartkälla: Länsstyrelsen i Jönköpings län.

Godkänd från sekretessynpunkt för spridning.
Lantmäteriverket 1999-09-16.

Förekomst av rödlistade arter, signalarter och arter i EU:s fågeldirektiv – inom naturreservatet Slottsberget

Art	Kategori	Invent.år	Ref.
Kärlväxter			
Blåsippa (<i>Hepatica nobilis</i>)	S1	2007	LST
Hässleklocka (<i>Campanula latifolia</i>)	S3	2007	LST
Ormbär (<i>Paris quadrifolia</i>)	S1	2001	SVO
Lundbräsmå (<i>Cardamine impatiens</i>)	S3	2001	SVO
Gullpudra (<i>Chrysosplenium alternifolium</i>)	S2	2004	LST
Mossor			
Fällmossa (<i>Antitrichia curtipendula</i>)	S3	2007	LST
Guldlockmossa (<i>Homalothecium sericeum</i>)	S2	2007	LST
Krusig ulota (<i>Ulota crispa</i>)	S2	2007	LST
Piskbaronmossa (<i>Anomodon attenuatus</i>)	S3	2007	LST
Porellor (<i>Porella</i> spp)	S3	2007	LST
Trubbfjädermossa (<i>Homalia trichomanoides</i>)	S3	2007	LST
Lavar			
Barkkornlav (<i>Lopadium disciforme</i>)	S3	2007	LST
Svampar			
Rotsopp (<i>Boletus radicans</i>)	NT	2003	LST
Läderskål (<i>Encoelia furfuracea</i>)	S2	2007	LST
Kandelabersvamp (<i>Clavicornia pyxidata</i>)	NT, S3	2007	LST
Fåglar			
Entita (<i>Parus palustris</i>)	NT	2007	LST
Mindre hackspett (<i>Dendrocopos minor</i>)	NT	2007	Artportalen
Spillkråka (<i>Dryocopus martius</i>)	EU	2007	LST
Skogsduva (<i>Columba oenas</i>)	NT	2007	Artportalen
Törnskata (<i>Lanius collurio</i>)	NT, EU	1994	Artportalen

Tabell över kända förekomster av rödlistade arter, signalarter, Natura 2000-arter och andra arter av intresse.

ARTLISTA**Datum****Beteckning**

2009-04-20

511-10826-05

Sida 2/2

Kategori anges för;

rödlistade arter (Artdatabanken 2005 *Rödlistade arter i Sverige 2005*): (RE) försvunnen, (CR) akut hotad, (EN) starkt hotad, (VU) sårbar, (NT) missgynnad, (DD) kunskapsbrist, (LC) rödlistad 2000 men 2005 bedömd livskraftig

signalarter (Skogsstyrelsen 1995 (kärlväxter), 2000 (kryptogamer) *Signalarter – indikatorer på skyddsvärd skog*): (S3) högt signalvärde, (S2) medelgott signalvärde, (S1) lågt signalvärde

arter i habitat- och fågeldirektivet anges (EU)

Referens: LST – länsstyrelsen, SVO – skogsstyrelsen, Artportalen – fågeldatabasen Svalan